The Impact of Music on the Human Psyche: A Psychological Approach

Xurshida Muradova

first-year Master's student specializing in Music Education and Art at Nukus State Pedagogical Institute.

Abstract

This article examines the influence of music on human psychology, emotional state, and mental processes. Music in human life appears not only as an art form but also as an important means of developing mood, thinking, memory, and creative abilities. The article analyzes the relationship between music and human emotions, the psychological importance of music education, and the factors influencing personality development through music.

Keywords

music, psychology, mentality, emotions, creativity, musical perception, aesthetic education, music education.

Annotatsiya. Ushbu maqolada musiqaning inson ruhiyati, hissiy holati va psixologik jarayonlariga ta’siri yoritilgan. Musiqa inson hayotida nafaqat san’at turi sifatida, balki uning kayfiyati, tafakkuri, xotirasi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiruvchi muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Maqolada musiqa va inson emotsiyalari o‘rtasidagi bog‘liqlik, musiqa ta’limining psixologik ahamiyati hamda musiqa orqali shaxs tarbiyasiga ta’sir etuvchi omillar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: musiqa, psixologiya, ruhiyat, hissiyot, ijodkorlik, musiqiy idrok, estetik tarbiya, musiqa ta’limi.

Аннотация. В данной статье рассматривается влияние музыки на психику человека, его эмоциональное состояние и психологические процессы. Музыка в жизни человека выступает не только как вид искусства, но и как важное средство развития настроения, мышления, памяти и творческих способностей. В статье анализируется взаимосвязь музыки и эмоций человека, психологическое значение музыкального образования, а также факторы воздействия музыки на формирование личности.

Ключевые слова: музыка, психология, психика, эмоции, творчество, музыкальное восприятие, эстетическое воспитание, музыкальное образование.

Kirish. Musiqa insoniyat tarixida qadimdan shakllangan [1] va insonning ma’naviy hayotida muhim o‘rin egallab kelayotgan san’at turlaridan biridir. U insonning ichki kechinmalarini, his-tuyg‘ularini, orzu va intilishlarini ifodalashga xizmat qiladi. Inson hayotining turli davrlarida musiqa quvonch, qayg‘u, hayajon, xotirjamlik kabi turli ruhiy holatlarni ifodalovchi vosita sifatida namoyon bo‘lgan. Shu sababli musiqa oddiy tovushlar uyg‘unligi emas, balki inson ruhiyati va ongiga ta’sir etuvchi murakkab jarayon hisoblanadi.

Musiqa insonning hissiy dunyosini boyitadi, uning kayfiyatiga, fikrlash tarziga va ruhiy holatiga ta’sir ko‘rsatadi. Har bir musiqiy asar ma’lum bir mazmun va hissiy ifodaga ega bo‘lib, tinglovchida turli taassurotlar uyg‘otadi. Musiqadagi ohang, ritm, temp [2], tovush balandligi va ijro uslubi inson psixikasida o‘ziga xos jarayonlarni yuzaga keltiradi. Masalan, sokin va mayin kuylar insonni tinchlantirsa, tez sur’atdagi kuylar faollik va ijobiy kayfiyat uyg‘otishi mumkin.

Hozirgi davrda musiqa va inson ruhiyati o‘rtasidagi munosabatni o‘rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Musiqa psixologiyasi alohida ilmiy yo‘nalish sifatida rivojlanib [3], musiqaning inson ongiga, xotirasiga, tafakkuriga va emotsional holatiga ta’sirini tadqiq etmoqda. Ushbu yo‘nalish orqali musiqa insonning ruhiy rivojlanishi, ijodiy qobiliyatlari va shaxs sifatida shakllanishidagi o‘rni o‘rganiladi.

Musiqa insonning emotsional holatini boshqarishda ham katta ahamiyatga ega. Inson ko‘pincha o‘z his-tuyg‘ularini musiqa orqali ifodalaydi yoki musiqa yordamida o‘z kayfiyatini o‘zgartiradi. Ayrim kuylar insonda ma’lum xotiralarni uyg‘otadi, o‘tgan voqealarni eslatadi va ruhiy kechinmalarni jonlantiradi. Bu esa musiqaning inson xotirasi va hissiyoti bilan chambarchas bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi.

Musiqaning tarbiyaviy imkoniyatlari ham juda kengdir. Ayniqsa, yosh avlodni tarbiyalash jarayonida musiqa muhim vosita hisoblanadi. Musiqa darslari orqali o‘quvchilarda estetik did [4], go‘zallikni his qilish qobiliyati, ijodkorlik, tinglash madaniyati va milliy qadriyatlarga hurmat shakllanadi. Musiqiy faoliyat bolaning nafaqat ijodiy, balki psixologik rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Musiqa bilan shug‘ullanish insonning tafakkuri va xotirasini rivojlantirishga yordam beradi. Cholg‘u asboblarida ijro etish, qo‘shiq kuylash yoki musiqa tinglash jarayonida inson diqqatini jamlaydi, tovushlarni farqlaydi va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Ayniqsa, bolalik davrida musiqiy tarbiya berish bolaning shaxsiy qobiliyatlarini ochishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Buyuk mutafakkirlar ham musiqa inson ruhiyatiga kuchli ta’sir ko‘rsatishini ta’kidlaganlar. Qadimgi faylasuflar musiqa orqali inson axloqi, xarakteri va dunyoqarashiga ta’sir qilish mumkinligini qayd etganlar. Sharq mutafakkirlari ham musiqa san’atini inson ma’naviyatini boyituvchi, ruhiy kamolotga yetaklovchi vosita sifatida baholaganlar.

Bugungi kunda musiqa nafaqat san’at sohasi, balki psixologiya, pedagogika va tarbiya jarayonlarida ham keng qo‘llanilmoqda. Musiqa yordamida inson ruhiy holatini yaxshilash, ijodiy faoliyatini rivojlantirish va hissiy barqarorlikni shakllantirish imkoniyatlari mavjud.

Mazkur maqolaning maqsadi — musiqaning inson ruhiyatiga ta’sirini psixologik jihatdan yoritish, musiqa va inson hissiyotlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni ochib berish hamda musiqa ta’limining shaxs rivojlanishidagi ahamiyatini tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqotning maqsadi

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — musiqaning inson ruhiyati va psixologik holatiga ta’sirini o‘rganish, musiqa orqali inson hissiyotlari, tafakkuri, xotirasi va ijodiy qobiliyatlarining rivojlanish jarayonlarini tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, musiqa ta’limining shaxs shakllanishidagi o‘rni, uning estetik tarbiya va ruhiy rivojlanishga ta’siri ilmiy jihatdan yoritiladi.

Tadqiqot davomida musiqiy asarlarning inson kayfiyati va emotsional holatiga ta’sir etuvchi omillari, musiqa bilan shug‘ullanishning psixologik afzalliklari hamda yosh avlod tarbiyasida musiqaning ahamiyati ko‘rib chiqiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda musiqaning inson ruhiyatiga ta’sirini o‘rganishda ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida musiqa psixologiyasi, pedagogika va san’atshunoslik yo‘nalishlariga oid ilmiy manbalar tahlil qilindi.

Tadqiqotda nazariy tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va kuzatish metodlari asos qilib olindi. Nazariy tahlil orqali musiqa va inson ruhiyati o‘rtasidagi bog‘liqlik haqidagi ilmiy qarashlar o‘rganildi. Taqqoslash metodi yordamida turli olimlarning musiqa ta’siriga oid fikrlari tahlil qilindi.

Shuningdek, musiqa ta’limi jarayonida o‘quvchilarning hissiy holati, ijodiy qobiliyatlari va musiqiy faoliyatga munosabati bilan bog‘liq jarayonlar kuzatildi. Olingan natijalar asosida musiqaning inson psixologik rivojlanishidagi o‘rni va ahamiyati umumlashtirildi.

Tadqiqot metodologiyasi musiqa san’atining inson ruhiyati, tafakkuri va shaxs shakllanishiga ta’sirini ilmiy asosda yoritishga xizmat qiladi.

Asosiy natijalar va muhokama

Musiqa inson ruhiyati va psixologik holatiga ta’sir etuvchi kuchli vositalardan biri hisoblanadi. Musiqiy asarning mazmuni, ohangi, ritmi va ijro uslubi insonning hissiy holatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir kuy yoki qo‘shiq insonda ma’lum bir kayfiyat, tasavvur va ruhiy kechinmalarni yuzaga keltirishi mumkin.

Musiqa insonning emotsional dunyosiga ta’sir qilish bilan birga, uning tafakkuri, xotirasi va ijodiy faoliyatini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Musiqa tinglash jarayonida inson turli obrazlarni tasavvur qiladi, eshitish qobiliyati rivojlanadi va estetik qarashlari shakllanadi. Ayniqsa, musiqa bilan muntazam shug‘ullanish insonning diqqatini jamlash, fikrlash va ijodiy yondashuv qobiliyatlarini kuchaytiradi.

Musiqa ta’limi jarayonida o‘quvchilarning nafaqat musiqiy bilimlari, balki ularning hissiy madaniyati va shaxsiy sifatlari ham rivojlanadi. Qo‘shiq kuylash, cholg‘u asboblarida ijro etish va musiqiy faoliyatlarda qatnashish orqali o‘quvchilarda o‘zini ifodalash, jamoada ishlash va ijodiy fikrlash ko‘nikmalari shakllanadi.

Musiqaning inson kayfiyatiga ta’siri uning janri, sur’ati va xarakteriga bog‘liq. Sokin va mayin ohanglar insonda xotirjamlik hissini uyg‘otsa, jo‘shqin va ritmik kuylar faollik va ijobiy kayfiyatni oshiradi. Shu sababli musiqa inson ruhiy holatini tartibga soluvchi vosita sifatida ham qaraladi. Musiqa va psixologiya o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish shuni anglatadiki, musiqa insonning ichki dunyosini anglash va rivojlantirish imkoniyatini beradi. U insonning his-tuyg‘ularini ifodalashiga, ruhiy

holatini boshqarishiga va ijodiy imkoniyatlarini namoyon etishiga yordam beradi. Muhokama jarayonida musiqa ta’limining tarbiyaviy ahamiyatiga ham alohida e’tibor qaratish lozim. Musiqa orqali yosh avlodda go‘zallikni his qilish, milliy qadriyatlarga hurmat, estetik did va ma’naviy qarashlar shakllanadi. Shu jihatdan musiqa nafaqat san’at turi, balki shaxs kamolotiga ta’sir qiluvchi muhim tarbiyaviy vosita hisoblanadi.

Zamonaviy ta’lim jarayonida musiqa mashg‘ulotlarini samarali tashkil etish, interfaol usullardan foydalanish va ijodiy faoliyatga yo‘naltirish o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi. Musiqadan foydalanish orqali insonning ruhiy, aqliy va ijodiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash mumkin. Umuman olganda, musiqa inson hayotida katta ma’naviy va psixologik ahamiyatga ega bo‘lib, uning ruhiy dunyosini boyitadi, hissiyotlarini tartibga soladi va shaxs sifatida rivojlanishiga yordam beradi.

Musiqaning inson ruhiyatiga ta’siri faqat hissiy holat bilan cheklanib qolmaydi, balki insonning ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishida ham muhim o‘rin egallaydi. Musiqa orqali inson o‘z his-tuyg‘ularini erkin ifodalash, boshqalarning kechinmalarini tushunish va atrof-muhitga nisbatan estetik munosabat bildirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu jihatdan musiqa insonlar o‘rtasidagi ma’naviy aloqa vositasi sifatida ham namoyon bo‘ladi. Musiqiy faoliyat jarayonida insonning tasavvur va ijodiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi. Ayniqsa, ijro jarayonida musiqachi yoki tinglovchi asarning mazmunini anglashga, uning obrazlarini tasavvur qilishga harakat qiladi. Bu jarayon inson tafakkurining faollashishiga va yangi g‘oyalar shakllanishiga yordam beradi.

Musiqaning psixologik ta’sirida ritm va ohang muhim ahamiyatga ega. Ritm inson organizmidagi tabiiy jarayonlar bilan bog‘liq bo‘lib, yurak urishi, harakat va hissiy holatga ta’sir qilishi mumkin. Shu sababli turli xalqlarning musiqalarida inson kayfiyatini ifodalovchi o‘ziga xos ritmik va ohang xususiyatlari mavjud. Musiqa tarbiyasi jarayonida bolalarning individual qobiliyatlarini hisobga olish muhimdir. Har bir bolaning musiqani qabul qilish darajasi, eshitish qobiliyati va ijodiy imkoniyatlari turlicha bo‘ladi. To‘g‘ri tashkil etilgan musiqa mashg‘ulotlari bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va uning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Musiqaning yana bir muhim jihati shundaki, u insonda ruhiy barqarorlikni shakllantirishga yordam beradi. Hayotdagi turli hissiy holatlarda inson ko‘pincha

musiqa orqali taskin topadi, o‘z kayfiyatini yaxshilaydi yoki ichki kechinmalarini ifodalaydi. Shu sababli musiqa inson ruhiy hayotining ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Musiqa ta’limida zamonaviy yondashuvlardan foydalanish ham katta ahamiyatga ega. Musiqiy texnologiyalar, tinglash mashqlari, ijodiy topshiriqlar va amaliy faoliyatlar orqali o‘quvchilarning musiqaga bo‘lgan qiziqishini oshirish mumkin. Bunday yondashuvlar nafaqat musiqiy bilimlarni, balki o‘quvchilarning psixologik va ijodiy imkoniyatlarini ham rivojlantiradi.

Shunday qilib, musiqa insonning ruhiy dunyosini shakllantiruvchi, uning hissiy va aqliy rivojlanishiga ta’sir qiluvchi ko‘p qirrali vosita hisoblanadi. Musiqadan ta’lim va tarbiya jarayonida samarali foydalanish insonning ma’naviy kamolotiga xizmat qiladi.

Musiqaning inson ruhiyatiga ta’sirini o‘rganishda uning individual qabul qilinish xususiyatlariga ham e’tibor berish zarur. Chunki har bir inson musiqa asarini o‘z hayotiy tajribasi, dunyoqarashi va hissiy holatidan kelib chiqib qabul qiladi. Bir xil musiqiy asar turli insonlarda turlicha taassurot va kechinmalarni uyg‘otishi mumkin. Bu holat musiqaning inson psixologiyasi bilan chambarchas bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi. Musiqa insonning ichki imkoniyatlarini ochishga ham yordam beradi. Ijrochilik faoliyati davomida inson o‘z his-tuyg‘ularini boshqarishni, sahnada o‘zini erkin tutishni va ijodiy fikrlashni o‘rganadi. Ayniqsa, yosh ijrochilarda musiqa bilan shug‘ullanish mas’uliyat, sabr-toqat va mehnatsevarlik kabi ijobiy sifatlarni shakllantiradi. Musiqa insonning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Jamoaviy ijro, ansamblda kuylash yoki birgalikda musiqiy faoliyat olib borish jarayonida inson boshqalar bilan hamkorlik qilish, tinglash va o‘z fikrini ifodalash ko‘nikmalarini egallaydi. Bu esa shaxsning ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Milliy musiqa namunalarining psixologik ahamiyati ham alohida o‘rin tutadi. Xalq kuy-qo‘shiqlari insonning tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlari va ma’naviy dunyosi bilan bog‘liqdir. Milliy musiqani tinglash orqali yosh avlod o‘z madaniy merosini anglaydi, unga hurmat hissi shakllanadi va milliy o‘zlikni his qilish imkoniyati oshadi. Musiqa orqali insonda go‘zallikni anglash, estetik fikrlash va ma’naviy ehtiyojlar rivojlanadi. Shu sababli musiqa nafaqat ko‘ngilochar vosita, balki inson shaxsini har tomonlama rivojlantiruvchi tarbiyaviy kuch sifatida ham namoyon

bo‘ladi. Bugungi kunda musiqa psixologiyasi yo‘nalishida olib borilayotgan izlanishlar musiqa va inson ruhiyati o‘rtasidagi munosabatni yanada chuqurroq tushunishga imkon bermoqda. Musiqadan to‘g‘ri foydalanish insonning ruhiy holatini yaxshilash, ijodiy faoliyatini rivojlantirish va ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, musiqa inson hayotining barcha bosqichlarida muhim ahamiyatga ega bo‘lib, uning ruhiy, aqliy va ma’naviy rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Musiqaning bu imkoniyatlarini chuqur o‘rganish va amaliyotda qo‘llash zamonaviy ta’lim va tarbiya jarayonining muhim yo‘nalishlaridan biridir.

Musiqaning inson ruhiyatiga ta’siri masalasi ko‘plab olimlar va mutafakkirlarning e’tiborida bo‘lgan. Turli davrlarda yashab ijod qilgan faylasuflar, psixologlar va musiqa tadqiqotchilari musiqa insonning ichki dunyosini shakllantirishda muhim vosita ekanligini ta’kidlaganlar.

Qadimgi yunon faylasufi Aristotel musiqa inson xarakteri va axloqiy tarbiyasiga ta’sir qiluvchi kuchga ega ekanligini qayd etgan. Uning fikricha, musiqa inson ruhida turli hissiy holatlarni uyg‘otadi va shaxsning ma’naviy rivojlanishiga xizmat qiladi. U musiqani tarbiya vositalaridan biri sifatida baholagan.

Platon ham musiqa tarbiya jarayonida katta ahamiyatga ega ekanligini ta’kidlagan. Uning qarashlariga ko‘ra, inson eshitadigan musiqa uning xarakteri, dunyoqarashi va ruhiy holatiga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli jamiyatda qanday musiqa tarqalishiga e’tibor berish kerakligini aytgan.

Sharq mutafakkirlari ham musiqa va inson ruhiyati o‘rtasidagi bog‘liqlikka katta ahamiyat berganlar. Abu Nasr Forobiy musiqa ilmini chuqur o‘rgangan va uning inson ruhiyatiga ta’sirini tahlil qilgan. U musiqaning inson kayfiyatini o‘zgartirish, hissiyotlarini tartibga solish va ruhiy zavq berish xususiyatlariga e’tibor qaratgan.

Musiqa psixologiyasi rivojida Lev Vygotskyning qarashlari [6] ham muhim o‘rin tutadi. U san’at, jumladan musiqa insonning hissiy tajribalarini boyitishi va shaxs rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatishini ta’kidlagan. Uning fikricha, san’at insonning ichki kechinmalarini qayta ishlash va yangi ruhiy holatlarni shakllantirish imkonini beradi.

Musiqa tadqiqotchisi Boris Asafyev musiqa inson tafakkuri [7] va hayotiy jarayonlar bilan bog‘liq ekanligini ta’kidlagan. Uning ilmiy qarashlarida musiqa faqat

tovushlar tizimi emas, balki insonning fikri, hissiyoti va ijtimoiy tajribasini aks ettiruvchi san’at turi sifatida qaraladi. Zamonaviy musiqa psixologiyasida ham musiqa va hissiyotlar munosabati keng o‘rganilmoqda. Tadqiqotchilar musiqaning inson kayfiyati, diqqat, xotira va ijodiy faoliyatiga ta’sirini tahlil qilmoqdalar. Ayniqsa, musiqa ta’limida psixologik yondashuvlardan foydalanish o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Yuqoridagi olimlarning fikrlaridan kelib chiqib aytish mumkinki, musiqa inson ruhiyatiga chuqur ta’sir qiluvchi, uning hissiy dunyosini boyituvchi va shaxs sifatida rivojlanishiga yordam beruvchi muhim vositadir. Shu sababli musiqa san’atini o‘rganish nafaqat estetik, balki psixologik va pedagogik jihatdan ham katta ahamiyatga ega.

Musiqaning inson psixologiyasiga ta’siri masalasi ilmiy tadqiqotlarda ko‘p yillardan buyon o‘rganib kelinayotgan dolzarb yo‘nalishlardan biridir. Musiqa insonning biologik, psixologik va ijtimoiy jarayonlari bilan bog‘liq bo‘lib, uning idrok qilinishi murakkab ruhiy mexanizmlar asosida amalga oshadi. Musiqiy tovushlarni qabul qilish jarayonida inson miyasi faol ishlaydi, natijada hissiy reaksiyalar, xotira jarayonlari va tafakkur faoliyati yuzaga keladi. Musiqa psixologiyasi sohasida olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, musiqiy faoliyat insonning emotsional holatini boshqarish, stress darajasini kamaytirish va ijobiy ruhiy holatni shakllantirish imkoniyatiga ega. Musiqa inson ongida ma’lum assotsiatsiyalarni hosil qiladi va avvalgi tajribalar bilan bog‘langan holda turli hissiy kechinmalarni yuzaga chiqaradi.

Carl Jung san’at va ijod [8] insonning ong osti jarayonlari bilan bog‘liq ekanligini ta’kidlagan. Uning qarashlariga ko‘ra, san’at insonning ichki kechinmalarini namoyon qilish shakllaridan biri bo‘lib, musiqa inson ruhiyatidagi chuqur hissiy jarayonlarni ifodalash imkonini beradi.

Sigmund Freud san’atni inson [9] ichki ehtiyojlari va ruhiy jarayonlari bilan bog‘lagan. Uning fikricha, ijodiy faoliyat insonning ichki hissiyotlarini tashqi shaklda ifodalashiga yordam beradi. Musiqa ham insonning anglangan va anglanmagan kechinmalarini ifodalash vositasi sifatida qaralishi mumkin.

Musiqa psixologiyasi bo‘yicha tadqiqot olib borgan olimlar musiqiy idrok jarayonida insonning nafaqat eshitish analizatori, balki xotira, tasavvur va emotsional

tizimlari ham faol ishtirok etishini ta’kidlaydilar. Musiqa tinglash jarayonida inson tovushlarni oddiy qabul qilmaydi, balki ularni mazmun va hissiy jihatdan tahlil qiladi.

Musiqa pedagogikasi sohasida ham musiqaning shaxs rivojlanishidagi ahamiyati keng o‘rganilgan. Pedagog olimlarning fikricha, musiqa ta’limi o‘quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirish bilan birga, ularning hissiy barqarorligi va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Musiqiy faoliyat orqali bolalarda mustaqil fikrlash, diqqat, xotira va tasavvur jarayonlari rivojlanadi.

Shuningdek, musiqa terapiyasi yo‘nalishida olib borilgan tadqiqotlar musiqa inson ruhiy holatini yaxshilashda qo‘llanilishi mumkinligini ko‘rsatadi. Musiqaning ritmik tuzilishi va ohang xususiyatlari insonning hissiy holatiga ta’sir qilib, ruhiy muvozanatni saqlashga yordam beradi.

Ilmiy qarashlar tahlili asosida musiqa inson psixikasining ko‘p qirrali jarayonlariga ta’sir qiluvchi murakkab hodisa ekanligini ko‘rish mumkin. U insonning hissiyotlari, xotirasi, tafakkuri va ijodiy faoliyati bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, shaxsning ma’naviy va psixologik rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa

Musiqa insoniyat ma’naviy hayotining ajralmas qismi bo‘lib, u inson ruhiyati, hissiyoti va tafakkuriga chuqur ta’sir ko‘rsatadigan noyob san’at turidir. Tadqiqot davomida musiqa oddiy tovushlar uyg‘unligi emas, balki insonning ichki dunyosini ifodalovchi, uning kayfiyati va ruhiy holatini shakllantiruvchi kuchli vosita ekanligi yoritildi. Musiqaning inson psixologiyasiga ta’siri uning ohangi, ritmi, tempi va mazmuni orqali namoyon bo‘ladi. U inson hissiyotlarini boshqarish, xotirani faollashtirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish va estetik qarashlarni shakllantirish imkoniyatiga ega. Ayniqsa, musiqa ta’limi jarayonida o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, hissiy madaniyatini shakllantirish va shaxs sifatida kamol topishida muhim ahamiyat kasb etadi. Buyuk mutafakkirlar va olimlarning qarashlari ham musiqa inson ruhiy rivojlanishida katta o‘rin tutishini tasdiqlaydi. Ularning ilmiy fikrlarida musiqa insonning axloqiy, estetik va psixologik shakllanishiga ta’sir etuvchi muhim omil sifatida baholanadi. Shu jihatdan musiqa nafaqat san’at vositasi, balki inson ma’naviy dunyosini boyituvchi tarbiyaviy kuch sifatida namoyon bo‘ladi.

Zamonaviy davrda musiqa psixologiyasi yo‘nalishining rivojlanishi musiqa va inson ruhiyati o‘rtasidagi bog‘liqlikni yanada chuqurroq o‘rganish imkonini bermoqda. Musiqadan ta’lim va tarbiya jarayonida oqilona foydalanish insonning hissiy barqarorligi, ijodiy faolligi va intellektual rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Umuman olganda, musiqa inson qalbiga ta’sir qiluvchi, uning ruhiy dunyosini boyituvchi va shaxs kamolotiga xizmat qiluvchi buyuk ma’naviy qadriyatdir. Musiqaning psixologik imkoniyatlarini chuqur anglash va undan samarali foydalanish kelajak avlodning estetik, ma’naviy hamda ijodiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aristotel. **“Poetika”**. – Toshkent: Adabiyot va san’at nashriyoti, 1980.

2. Platon. **“Davlat”**. – Toshkent: Yangi asr avlodi nashriyoti, 2015.

3. Abu Nasr Forobiy. **“Musiqa haqida katta kitob” (Kitob al-musiqa al-kabir)**. – Toshkent: Fan nashriyoti, 1993.

4. Kabalevskiy D.B. **“Musiqa va tarbiya”**. – Moskva: Prosvesheniye nashriyoti, 1984.

5. O‘zbekiston Respublikasi umumiy o‘rta ta’lim maktablari uchun **“Musiqa madaniyati” fan dasturi va darsliklari**. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi nashriyoti.

6. Vygotskiy L.S. **“San’at psixologiyasi”**. – Moskva: Pedagogika nashriyoti, 1987.

7. Asafyev B.V. **“Musiqa haqida fikrlar”**. – Moskva: Sovet kompozitori nashriyoti, 1974.

8. Jung K.G. **“Inson va uning ramzlari”**. – Moskva: Medkov nashriyoti, 1991.

9. Freud S. **“San’at va ijod psixologiyasi”**. – Moskva: Respublika nashriyoti, 1998.